

Ауторка: Тамара Бранковић (1989), 3. година Ваљевске гимназије, Ваљево

### Три школске године ваљевских гимназијалаца под окупацијом

*Апстракт: У чланку се говори о променама које је Други светски рат унео у рад Ваљевске гимназије, која ратне године „проживљава“ у непрекидном сељењу, прекидању наставе, раду по скраћеним програмима, без школског намештаја. Аутор покушава да услове, под којима је Ваљевска гимназија радила у периоду од 1941. до 1944. године, представи на основу архивске грађе и сведочења ученика, савременика тог периода.*

#### Увод

Гимназија у Ваљеву основана је 1870. године, као дворазредна Гимназијска реалка, да би се касније, с годинама, број њених разреда постепено увећавао. Потпуна осморазредна гимназија постаје школске 1913/1914. године. Каснијим сталним увећањем броја ученика дошло је до отварања још једне осморазредне гимназије 1940. године, тако да су на почетку Другог светског рата у Ваљеву постојале Прва и Друга потпуна мешовита гимназија, које су 1942. године понеле називе Мушка и Женска гимназија. Након завршетка рата и увођења осморазредног основног школовања, гимназија је постала четворогодишња средња школа.

Ваљевска гимназија је од самог оснивања заузела значајно место како као васпитно--образовна, тако и као културна институција у Ваљеву. За својих 137 година постојања она је постизала значајне резултате у образовању, о чему говори податак да је Ваљевска гимназија често била најуспешнија и најбоље опремљена школа у региону. Такође, у ваљевској култури значајан траг оставила је и гимназијска позоришна труппа, која је своју прву представу извела 1901. године. Од тада су се представе редовно одржавале и постизале значајне успехе.<sup>1</sup> Битно је напоменути и то да је Ваљевску гимназију завршио и велики број личности које су оставиле, и остављају, траг у националној култури и историји.<sup>2</sup>

Међутим, ови резултати су прекинути за време окупације током

---

<sup>1</sup> Ранковић, Здравко, Ваљевске гимназије 1869-2004, Ваљево 2004, 7, 22, 180, 181. (У даљем тексту: Ваљевске гимназије 1869-2004).

<sup>2</sup> Међу познатим бившим ученицима били су и: Владика Николај Велимировић, песници Десанка Максимовић и Матија Бећковић, сликар Љуба Поповић, глумец Воја Брајовић...

Другог светског рата, која представља и најтежи период у раду Ваљевске гимназије. У овом чланку ће бити представљене три ратне године ваљевских гимназијалаца, односно период од 1941. до 1944. године, у оквиру ког ће бити обухваћени: услови под којима је школа радила од почетка окупације, односи између ученика и професора, њихови односи са окупатором, као и начини спровођења наставе.

## Услови рада

Након доласка немачке војске у Ваљево, априла 1941. године, обе гимназијске зграде (садашње зграде Ваљевске гимназије и Више економске школе) претворене су у немачке штабове, док је за рад гимназија уступљена веома лоше опремљена градска кафана.<sup>3</sup> Професорска зборница је била смештена у просторији која се налазила иза кафанског шанка.<sup>4</sup> Табле и клупа није било, већ су постојале само скамије (спојене клупе са столовима) на којима су ученици седели и писали.<sup>5</sup> Настава се одвијала по скраћеном програму и у школу су старији разреди, од петог до осмог, ишли три пута недељно, а сви остали разреди једном недељно. Часови предмета, попут математике, српског, историје, трајали су тридесет минута, а „вештине“ (цртање, певање, гимнастика и ручни рад) петнаест. Нису постојале смене и ишло се само пре подне у школу, зато што је увече, због полицијског часа, било забрањено кретање од седам сати увече. У току дана се дешавало да ученици имају девет часова. Иако се у школу ишло три пута недељно, овај број часова је ипак тешко падао ученицима који су „празних стомака“<sup>6</sup> морали да испрате наставу.

Када су Немци, марта 1942. године, вратили гимназијама само једну зграду, садашњу зграду Ваљевске гимназије, услед недостатка школског намештаја ученици су морали да од својих кућа доносе столице, које су ту остајале све до краја школске године када су их ученици враћали кућама. Пошто су у истим учионицама радиле и Прва и Друга гимназија, све донешене столице су биле након наставе одвајане и остављане у два реда, у зависности од тога коју гимназију ученик похађа, те биле уредно обележене именима власника, како би их они на крају школске године могли вратити својим кућама.<sup>7</sup>

Приликом боравка Немаца у тој згради уништене су збирке, кабинети и библиотеке, те је Окружно начелство обећало помоћ која би се искористила, првенствено, за набавку клупа и средстава потребних за одвијање наставе.<sup>8</sup> Ово обећање није остварено, јер су Немци, касније те године, поново преузели зграду. То се десило октобра 1942. године и овај

---

<sup>3</sup> Недељковић, Добривоје; Трипковић, Милан, Сто година Ваљевске гимназије, Ваљево 1970, 145. (У даљем тексту: Сто година ваљевске гимназије)

<sup>4</sup> Исто.

<sup>5</sup> Бранковић, Тамара, Интервју са Миланом Петрановићем, вођен 6. септембра 2006. (У даљем тексту: Бранковић, Интервју)

<sup>6</sup> Исто.

<sup>7</sup> Записник са седница наставничког савета 1941-1943, Записник седнице одржане 27. марта 1942, у поседу Ваљевске гимназије. (У даљем тексту: Записник 1941-1943, Записник 27. март 1942, Ваљевска гимназија)

<sup>8</sup> Записник са седница наставничког савета 1941-1943, Записник седнице одржане 10. септембра 1942, у поседу Ваљевске гимназије.

пут гимназије су добиле на располагање просторије две кафане у граду, да би школске 1943/1944. године добиле на коришћење још једну кафану.<sup>9</sup> Међутим, ни то није било довољно за редовно одржавање наставе, зато што је у три кафанске просторије требало сместити 26 одељења, те су разреди наставили да долазе у школу смењујући се у току недеље.<sup>10</sup>

Нових дневника није било, већ су коришћени стари дневници који нису били у потпуности исписани.<sup>11</sup> Такође, настава из многих предмета, попут српског и немачког језика, историје, била је отежана зато што учбеници нису били одобрени на време, те су професори на истом часу морали да предају, а затим и да утврђују градиво, предајући га по други пут, како би ученицима олакшали његово савладавање.<sup>12</sup> Ученици или нису имали учбенике, или су куповали оне који су се користили у настави пре десет или петнаест година, али су сви имали свеске, које су често прављене од папира формата А4 пресавијеног на пола, у које су хватали белешке.<sup>13</sup> Нису одржаване културне манифестације, а ученици нису имали могућности да учествују у секцијама зато што оне или нису постојале, или им се није придавао превелики значај.<sup>14</sup>

Може се закључити да су услови за рад били знатно погоршани и веома отежани у односу на периоде пре и после окупације.

#### Национално преваспитавање

По наређењу Министарства просвете сви су ученици 1942. године подељени у три групе и то на: „национално поуздане“, „подложне утицају“ и оне „који су симпатизери комунизма или су комунисти“. <sup>15</sup> За велики број ученика који нису долазили у школу се сумњало да се налазе у партизанима, док су сви они који су редовно похађали наставу били ослобођени било каквих сумњи.<sup>16</sup> Ако би у школу пристигло обавештење да се одсутни ученик налази „у шуми“, он би био кажњен истеривањем из свих средњих и средњих стручних школа у земљи и губио би право на полагање приватних испита.<sup>17</sup>

Такође, родитељи и ученици су били обавезни да присуствују „предавањима против комунизма“, која су била редовно организована.<sup>18</sup> То је била и најзаступљенија тема на родитељским састанцима, на којима

---

<sup>9</sup> Међуопштински историјски архив Ваљево, фонд Ваљевске гимназије, Летопис Ваљевске гимназије 1870-1950, књига бр. 7, 105. (У даљем тексту: МИАВ, фонд гимназије, Летопис, Бр. 7)

<sup>10</sup> Исто, 100.

<sup>11</sup> Записник са седница наставничког савета 1941-1943, Записник седнице одржане 12. октобра 1942, у поседу Ваљевске гимназије.

<sup>12</sup> МИАВ, фонд гимназије, Записник стручне конференције наставника Потпуне женске реалне гимназије 1942-1945, књига бр. 18, Записник конференције одржане 11. октобра 1943.

<sup>13</sup> Бранковић, Интервју.

<sup>14</sup> Исто.

<sup>15</sup> Записник 1941-1943, Записник седнице одржане 31. децембра 1941, Ваљевска гимназија.

<sup>16</sup> Записник 1941-1943, Записник седнице одржане 3. фебруара 1942, Ваљевска гимназија.

<sup>17</sup> Сто година Ваљевске гимназије, 146.

<sup>18</sup> МИАВ, фонд гимназије, Летопис, Бр. 7, 99.

су родитељи упозоравани да обратe пажњу на то са ким се њихова деца друже и чиме се баве у слободно време.<sup>19</sup> Ова предавања су постајала све учесталија из године у годину јер се комунистички утицај, како се ближио крај рата, све више појачавао. Свим ученицима су читана предавања, попут „Какав треба да буде идеалан савремени средњошколски омладинац“, а они који не би урадили домаћи задатак „Зашто је српски народ против комунизма“ су одмах означавани као комунистички настројени.<sup>20</sup> У складу са преваспитавањем, одличним ученицима је на крају школске 1942/1943. године подељено 20 књига под насловом „Основи правог српског родољубља“.<sup>21</sup> Такође, ученици су били обавезни да са својим разредним старешином сваке недеље посећују литургије,<sup>22</sup> а веронаука је била једини предмет који се у школи одржавао сваког дана.<sup>23</sup>

Међутим, ниједан од ових видова преваспитавања није имао у потпуности жељене ефекте, што се може видети и по броју ученика који су избачени из школе од 1941. до 1943. године, а 15. септембра 1944. године, већи део школске омладине се одазвао позиву и приступио Народноослободилачкој војсци, док су остали активно сарађивали са антифашистичким организацијама у позадини (на спомен-плочи, која се тренутно налази у згради Ваљевске гимназије, уписано је 50 имена ученика који су страдали у Народноослободилачкој борби).<sup>24</sup> Због тога су методе преваспитавања постајале све оштрије. На пример, у марту и мају 1942. године ученици су били приморани да присуствују стрељањима заробљених партизана у циљу застрашивања. Након рата, директор Прве потпуне реалне гимназије или Мушке гимназије, Илија Мајсторовић, сматран је злочинцем зато што је „као директор гимназије достављао окупаторима спискове ђака који су сарађивали у НОП“, а своје ученике слао у „Завод за принудно васпитање омладине“ који се налазио у Смедеревској Паланци.<sup>25</sup>

Још један вид оваквог националног преваспитавања је било и радно преваспитавање, које је подразумевало формирање специјалних јединица за младе без посла.<sup>26</sup> Те специјалне јединице су радиле на парцели коју су гимназије добиле од Ваљевске општине.<sup>27</sup> Приноси са парцеле углавном су били намењени ђачкој трпези. У специјалне јединице су се ученици од трећег до осмог разреда добровољно пријављивали, а ако није било добровољаца, професори су наређивали ученицима да им се прикључе.<sup>28</sup>

## Ђачка трпеза

---

<sup>19</sup> Исто, 104.

<sup>20</sup> Сто година Ваљевске гимназије, 156.

<sup>21</sup> МИАВ, фонд гимназије, Деловодни протокол, књига бр.1 (У даљем тексту: МИАВ, фонд гимназије, Деловодни, Бр. 1), Редни број 1077.

<sup>22</sup> МИАВ, фонд гимназије, Летопис, Бр. 7, 100.

<sup>23</sup> Бранковић, Интервју.

<sup>24</sup> МИАВ, фонд гимназије, Летопис, Бр. 7, 118.

<sup>25</sup> Ваљевске гимназије 1869-2004, 101.

<sup>26</sup> Сто година Ваљевске гимназије, 150.

<sup>27</sup> Записник, 27. март 1942, Ваљевска гимназија.

<sup>28</sup> Исто.

За исхрану најсиромашнијих, одличних ученика основана је, 17. марта 1942. године, ђачка трпеза.<sup>29</sup> Вачка трпеза је за своје потребе углавном добијала новчане прилоге од друштва „Српско посело“, Ваљевске општине, општинског начелства, као и од имућнијих грађана и родитеља ученика. Такође, и сама је прибављала новац од продаје кукуруза, бундева и поврћа добијених са школске парцеле.<sup>30</sup>

Године када је трпеза основана, 1942, новац се трошио на чишћење димњака, набавку посуђа, кантара са теговима, и осталих ствари потребних у кухињи.<sup>31</sup> Ипак, највећи део новца се користио за куповину намирница: шећера, брашна, пасуља, кромпира, белог и црног лука, меса, кукуруза, бораније, грашка, пшеничног брашна.<sup>32</sup> Маја 1943. године, за исхрану ученика се највише користе пасуљ и кромпир. Услед недостатка других намирница, нарочито меса, може се закључити да је овај период рада ђачке трпезе био најтежи.<sup>33</sup> Поред намирница куповано је семе за сађење парадајза, бундеве или кукуруза, који су се гајили на школској парцели, затим продавали, а приход добијен од продаје би ишао у касу ђачке трпезе.<sup>34</sup>

У ђачкој трпези су се хранили углавном најсиромашнији ученици, док је нешто имућнијим ученицима, који су такође лоше материјално стајали било испод части да једу у ђачкој трпези и „узимају хлеб неке ко је сиромашнији од њих“.<sup>35</sup> Школске 1942/1943. године у ђачкој трпези су се хранила 43 најсиромашнија ученика.<sup>36</sup>

#### Атмосфера у гимназијама

Све промене које доноси рат утичу и на односе професора и ученика. На професоре је вршен притисак да „сумњиве“ ученике предају окупаторским властима. Наравно, постојали су професори који су се оглушили о ову наредбу, али је било и оних који су сматрали да имају право и да психички и физички малтретирају ученике.<sup>37</sup> Илија Мајсторовић, директор Мушке гимназије, имао је обичај да на часу извади пиштољ на сто и бије ученике и „ради шта је хтео“.<sup>38</sup> То нису били једини случајеви насиља, које је, заправо, зависило од тога у којој мери је професор био присталица окупатора.<sup>39</sup> Али, било је и оних професора који су покушавали на све начине да помогну ученицима и да им олакшају тежак период боравка у ваљевским гимназијама. Тако би, на пример, редовно налазили разумевање за ученика који је пао поправни испит и примили га у следећи разред, под изговором да се врло тешко живело.

<sup>29</sup> МИАВ, фонд гимназије, Деловодни, Бр. 1, Редни број 338.

<sup>30</sup> МИАВ, фонд гимназије, Књига благајне ђачке трпезе 1942-1948, књига бр. 8 (у даљем тексту: МИАВ, фонд гимназије, Књига ђачке трпезе, Бр. 8), мај-јун 1944.

<sup>31</sup> МИАВ, фонд гимназије, Књига ђачке трпезе, Бр. 8, март 1942.

<sup>32</sup> МИАВ, фонд гимназије, Књига ђачке трпезе, Бр. 8, април 1942.

<sup>33</sup> МИАВ, фонд гимназије, Књига ђачке трпезе, Бр. 8, март, април и мај 1943.

<sup>34</sup> МИАВ, фонд гимназије, Књига ђачке трпезе, Бр. 8, мај и јун 1942.

<sup>35</sup> Бранковић, Интервју.

<sup>36</sup> МИАВ, фонд гимназије, Летопис, Бр. 7, 100.

<sup>37</sup> Сто година ваљевске гимназије, 146

<sup>38</sup> Бранковић, Интервју.

<sup>39</sup> Исто.

Саме гимназије су биле етнички чисте. Једино право да их похађају имали су Срби, док је, рецимо, Ромима то било забрањено.<sup>40</sup> У истраживаном периоду смањивао се број ученика, на шта је утицало и њихово прикључивање партизанским или четничким покретима, али и чињеница да су мобилисани од стране љотићеваца. Ученици су на све начине избегавали мобилизације, и то на основу обавештења која су углавном пристизала са стране, „од друговог брата који се налази у љотићевцима“.<sup>41</sup> Свуда се осећао страх за сопствени живот и једино је способност доброг сналажења била кључ за преживљавање рата.<sup>42</sup>

## Закључак

Априла 1941. године Немци су окупирали Ваљево и од самог почетка рата примећује се велика промена у раду Прве и Друге потпуне мешовите реалне гимназије. Школске 1941/1942. године у обе ваљевске гимназије је уписано око 1200 ученика, што је знатно мањи број у односу на године које су претходиле и оне које ће уследити. Гимназије су се углавном селиле између старих гимназијских зграда: садашње зграде Ваљевске гимназије, Више економске школе (које се налазе једна до друге) и градских кафана. Наравно, примећује се и велика промена у раду школе као установе, али и у односима ученика и професора, што је довело до промене атмосфере на часу.

Из свих коришћених извора може се закључити да тадашњи рад ваљевских гимназија није био лак. Гладни ученици, страхом оптерећени професори, недостатак зграде, школског намештаја, учила, уџбеника, били су свакодневица у ваљевским гимназијама. Такође, никакве секције за додатни рад ученика нису функционисале, сем оних које су биле отворене за децу симпатизера постојећег режима, међу којима је била и драмска секција. Из атмосфере на часу, односа између ученика и професора, и професора и окупатора, назирао се страх од потказивања окупаторима, психичког или физичког малтретирања. Тако да се с правом може рећи да је велики број деце остао ускраћен, чак и оштећен, за једно нормално образовање, с обзиром на то да се радило скраћеним специјалним програмима.

---

<sup>40</sup> Исто.

<sup>41</sup> Исто.

<sup>42</sup> Сто година Ваљевске гимназије, 145.

## Извори

### Необјављена грађа

Записник са седница наставничког савета 1941-1943,  
Записник седнице одржане 31. децембра 1941;  
Записник седнице одржане 3. фебруара 1942;  
Записник седнице одржане 27. марта 1942;  
Записник седнице одржане 10. септембра 1942;  
Записник седнице одржане 12. октобра 1942, у поседу Ваљевске гимназије.  
Међуопштински историјски архив Ваљево, фонд Ваљевске гимназије:  
Деловодни протокол, књига бр. 1, Редни број 1077; Редни број 338;  
Књига благајне ђачке трпезе 1942-1948, књига бр. 8, март 1942; април 1942; мај-јун 1942; март, април и мај 1943; мај-јун 1944;  
Летопис Ваљевске гимназије 1870-1950, књига бр.7, 98, 99, 100, 105, 118;  
Записник стручне конференције наставника Потпуне женске реалне гимназије 1942-1945, књига бр. 18,  
Записник конференције одржане 11. октобра 1943.  
Бранковић, Тамара, Интервју са Миланом Петрановићем, вођен 6. септембра 2006.

## Литература

Деспотовић, Радивоје, Сећања и присећања, Нови Сад 2005.  
Недељковић, Добривоје; Трипковић, Милан, Сто година Ваљевске гимназије, Ваљево 1970.  
Ранковић, Здравко, Ваљевске гимназије 1869-2004, Ваљево 2004.

## Прилози

### Прилог бр. 1: Интервју са Миланом Петрановићем

Тамара Бранковић: Како се зовете?

Милан Петрановић: Зовем се Петрановић Милан.

Т.Б: Када сте рођени?

М.П: Рођен сам 1927.

Т.Б: Шта сте по занимању?

М.П: По занимању професор.

Т.Б: Чиме се тренутно бавите?

М.П: Сада сам пензионер.

Т.Б: Чиме сте се бавили пре пензионисања?

М.П: Пре пензионисања сам радио у школи двадесет година и двадесет једну годину у Просветно-педагошком заводу, као саветник за физичко и здравствено васпитање.

Т.Б: Колико сте година имали на почетку Другог светског рата? М.П: Рат ме затекао пуних 14 и 15 годину.

Т.Б: Ишли сте у Ваљевску гимназију?

М.П: Ишао сам у Ваљевску гимназију у више разреда: пети, шести и седми.

Т.Б: Која су ваша најранија сећања везана за Ваљевску гимназију?

М.П: Сећања везана за гимназију су веома лоша, зато што се није радило у згради гимназије, него у кафанама. То је била „Подгорина“, „Шаргића“ кафана и „Јадар“

Т.Б: Какав је био став ваших родитеља према образовању?

М.П: Отац ми је био у заробљеништву. Мајка је била домаћица. Нормално, наставио сам са школовањем јер сам четири разреда гимназије и малу матуру завршио у Горњем Милановцу.

Т.Б: Након доласка немачке војске у Ваљево да ли се примећује велика промена у раду гимназија?

М.П: Примећују се веома велике разлике после доласка Немаца, јер то је била окупациона војска. Нисмо били у својој згради. Радили смо три пута недељно. Настава се одржавала по седам, осам, чак и девет часова. Радило се по неком специјалном програму.

Т.Б: Како су биле опремљене просторије у којима се одржавала настава?

М.П: У којима се одржавала настава Просторије су биле кафанске, једино што су биле скамлије, онда није било клупа, столова и столица, него скамлије. Оне... знаш шта је скамлија? То је уједно и простор за писање и за седење. Спојени.

Т.Б: Колико пута недељно је одржавана настава?

М.П: Рекао сам да се настава одржавала три пута. Сваки трећи дан, у ствари је одржавана. Часови су били скраћени на пола сата, а вештине се мање више нису ни изводиле.

Т.Б: Каква је била атмосфера на часу?

М.П: Атмосфера на часу је била добра у зависности од професора. Рецимо, мени је биологију предавао Илија Мајсторовић. Он је био и директор гимназије, који је био збораш. И он дође на час и извади пиштољ из џепа и стави га на сто. И онда те шамара, бије како је он хтео, радио шта је хтео, понашао се онако како му је савез дозвољавао. Иначе било је и веома дивних професора, који су се уклапали у целокупну



ситуацију, који су нам у сваком случају помагали, не само у току школске године, него и при завршетку школске године. И ако је неко од ученика пао на поправни испит, онда су налазили разумевања јер се врло тешко живело.

Т.Б: Да ли долази до смањења броја ученика?

М.П: Било је смањења броја ученика, али највише ради тога што су љотићевци мобилисали, насилно одводили ученике, нарочито у шестом, седмом и осмом разреду, у оним старијима. Али је било и ту обавештења... овај, Јова Цокић, брђанац, је био у истом одељењу као и ја, а његов старији брат је био у љотићевцима. И он чује у кући кад брат каже да ће да буде рације и мобилисања нас обавести и ми побегнемо на Пећину и кад то прође ми се онда вратимо. Кад не можемо да побегнемо на Пећину, онда смо се крили у дворишту кафана, јер су они имали простор, штале за коње. Сељаци су долазили колима и коњима у град, и ту су остављали коње. И ми побегнемо на сено, горе, и гледамо како они вршљају, траже, али никога не нађу.

Т.Б: А, да ли постоје било какви видови дискриминације ученика?

М.П: Не знам за дискриминацију, јер углавном су то били Срби. Није било других народности, јер онда није било ни једног и других народности. Јер углавном су то били Срби.

Т.Б: Да ли је било случајева када су ученици избацивани из свих школа у Југославији?

М.П: У то време је било врло строго у школама, јер... знам за пар ученика који су били избацивани из свих школа у Југославији. Или рецимо, казна је била, између осталих, да се удаљује годину дана из гимназије. Чак и матуранти, који су били.

Т.Б: Због чега се то дешавало?

М.П: Углавном се дешавало због непоштовања прописа. Онда смо имали оне ђачке књижице и ту је на задњој страни било одштампано шта све ученик може, а шта не може и ко се није тога придржавао... биле су строге казне чак и за пушење, мада је био редак професор који је пријавио ученика кога је видео да пуши, јер у то време се ради пушења избацивало из школе. Није било других казни.

Т.Б: А јел знате за постојање ђачке трпезе?

М.П: Па било је за сиромашне ученике. То је организовао. . .није се звао Црвени крст, него Дирис. То је једна организација из Београда, али ту су одлазили најсиромашнији ученици. И они који су морали да то раде, јер сви смо у то време били сиромашни. Али, мени је, рецимо, било испод често да идем да тамо једем, да узмем хлеб неком другом који је много сиромашнији од мене. Мени није било лоше. Ја сам становао код тетке и тече. Теча је био доста имућан, Раденко Перишић. Они су према мени били веома дивни, а ја сам кад завршим часове, пошто су држали кафану, послуживао у кафани да бих зарадио оно што поједем и што спавам. Тада се то сналазило на такав начин.

Т.Б: Да ли су одлични ученици добијали награде на крају године?

М.П: Добијале су се награде на крају школске године, али у врло малом броју су награђивани они ученици који су показали изузетно знање и били способни да прате наставу са пуним успехом

Т.Б: Сећате ли се неког специфичног професора?

М.П: Специфичних наставника је било више а мени је у сећању остао

професор хемије Олга Пујић. Диван човек. То је, мислим, диван човек.

Т.Б: Који предмети су изучавани у школи?

М.П: Па у школи су изучавани нормални предмети у зависности од разреда. То је била Виша гимназија и Нижа. Значи, почињало се од првог до осмог разреда гимназије. Углавном су то били математика, српско-хрватски, биологија, историја, географија. Онда смо имали, овај, и неке друге предмете. Вештине су се изучавале релативно кратко, јер није било ни стручњака за то. Веронаука је редовно ишла, сваки дан. А. Предмети према програму који је владао у то време

Т.Б: Да ли су постојали уџбеници, свеске, прибор за писање?

М.П: Уџбеници су били веома ретки. За свеске и прибор за писање се сналазио ко је како знао. Били су то стари уџбеници, који су продавани а ми куповали и позајмљивали један другом. Углавном се све сводило на хватање прикљешки.

Т.Б: Да ли вам је било напорно да пратите наставу по скраћеном програму?

М.П: Није било напорно да се прати настава по скраћеном програму јер је она била интензивна. Дуго је то трајало, али је било напорно подносити толики број часова у току дана са празним стомаком.

Т.Б: Да ли је, због ванредних околности, дошло до смањења критеријума што се оцењивања ученика тиче? Да ли уопште долази до промене односа ученик-професор?

М.П: Ученици су оцењивани нормално у током целе школске године. Било је ученика који су ишли и на поправни. Врло ретко је било ученика да су понављали јер су и професори водили рачуна у каквим условима и ситуацији се ради. Па да би помогли деци да заврше своје школовање и иду даље, гледали су кроз прсте.

Т.Б: Да ли су одржаване културне манифестације за ђаке гимназије?

М.П: Културне манифестације ђака није било.

Т.Б: Да ли су постојале секције и јесте ли Ви учествовали у некој од њих?

М.П: Није било ни секција, изузев за неке привилеговане, а то су они који су били симпатизери постојећег режима, нарочито љотићеваца, као збораша. То је то...

Т.Б: Хвала Вам пуно!

У Ваљеву, 6. септембра 2006. Разговор водила Тамара Бранковић.